
РОЗДІЛ VIII. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.35

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.1>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТА ДЕКЛАРУВАННЯ: ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ

Айдинян А.В.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінально-правової політики
та кримінального права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-2097-370X,
e-mail: angela.aydinyan@gmail.com

Айдинян А.В. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації та визначення вартості об'єкта декларування: окремі практичні питання.

У статті досліджуються деякі практичні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації в аспекті визначення вартості об'єкта декларування.

Констатується, що усі відомості, які вказуються у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можна поділити на 1) ті, що мають майновий характер і 2) ті, що не мають майнового характеру. У свою чергу, відомості, що мають майновий характер можна систематизувати, виокремивши 1) ті, щодо яких Закон вимагає вказувати їх вартість і 2) ті, щодо яких Закон такої вимоги не передбачає.

Автор робить висновок, що при визначенні вартості об'єкта декларування слід дотримуватися таких «принципів»: 1) така вартість має бути відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою суб'єкту декларування; 2) за наявності документів, які містять відомості про вартість об'єкта декларування у декларації зазначаються відомості на підставі цих документів. Вирішувати питання про притягнення до кримінальної відповідальності можна лише виходячи з вартості об'єкта декларування, визначеної з урахуванням зазначених «принципів». Вимагати від суб'єкта декларування вказувати іншу, наприклад ринкову вартість замість вказаної у технічному паспорті інвентаризаційну вартість, неприпустимо.

Узагальнюється, що при визначенні вартості об'єкта декларування, якщо суб'єкту декларування чи членам його родини об'єкт декларування належить на праві спільної сумісної чи часткової власності, слід брати за основу не загальну вартість такого об'єкта, а вартість такої частки. Протилежне не відповідає загальним засадам і цілям кримінального судочинства.

Автор обґрунтовує думку, що вартість об'єкта декларування, яка має зазначатись у декларації згідно із роз'ясненнями НАЗК, та вартість об'єкта декларування, що становить/може становити змістовне наповнення предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК варто розрізняти. Ці категорії можуть не збігатися.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, недостовірні відомості, вартість, об'єкт декларування.

Aydinyan A.V. Criminal liability for declaring false information and determining the value of the object of declaration: some practical issues.

The article examines some practical issues of criminal liability for declaring false information in the aspect of determining the value of the object of declaration.

It is stated that all information specified in the declaration of a person authorized to perform state or local government functions can be divided into 1) those that are of a property nature and 2) those that are not of a property nature. In turn, information that is of a property nature can be systematized

by distinguishing 1) those for which the Law requires indicating their value and 2) those for which the Law does not provide for such a requirement.

The author concludes that when determining the value of the object of declaration, the following "principles" should be observed: 1) such value must be known to the subject of declaration or should have become known to the subject of declaration; 2) if there are documents containing information about the value of the object of declaration, the declaration shall indicate information based on these documents. The issue of bringing to criminal liability can be resolved only based on the value of the object of declaration, determined taking into account the indicated "principles". It is unacceptable to require the subject of declaration to indicate another, for example, market value instead of the inventory value specified in the technical passport.

It is generalized that when determining the value of the object of declaration, if the subject of declaration or members of his family owns the object of declaration on the right of joint joint or partial ownership, the basis should be taken not the total value of such an object, but the value of such a share. The opposite does not correspond to the general principles and goals of criminal proceedings.

The author justifies the opinion that the value of the object of declaration, which should be indicated in the declaration according to the explanations of the NACP, and the value of the object of declaration, which constitutes/may constitute the substantive content of the subject of a criminal offense, provided for in Art. 366-2 of the Criminal Code, should be distinguished. These categories may not coincide.

Key words: criminal liability, criminal offense, inaccurate information, value, object of declaration.

Постановка проблеми. При вирішенні питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації на практиці виникає ряд проблем, пов'язаних, зокрема, із наявністю чималої кількості бланкетних норм (власне не кримінального законодавства) та, в деяких випадках, відсутністю необхідного нормативного регулювання. На наш погляд, вказані проблеми у сукупності створюють підґрунтя правової невизначеності, а відтак і порушення принципу верховенства права під час здійснення кримінального судочинства у даних справах.

Метою наукової публікації є дослідження окремих практичних проблем кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації в контексті визначення вартості майна, що підлягає декларуванню.

Стан опрацювання проблематики. Декларування недостовірної інформації ставало предметом дослідження таких науковців як В.В. Андрієшин, О.С. Бондаренко, Д.Ф. Волонець, Ю.В. Гродецький, О.О. Дудоров, З.А. Загинеї, В.М. Киричко, І.І. Митрофанов, Д.М. Міськів, М.І. Хавронюк, В.С. Щирська та ін. Проте, як видається, практичні аспекти окресленої у темі проблематики потребують подальшого наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний кодекс України (далі – КК, КК України) після змін, внесених до ст. 366-2 КК Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» № 4496-IX від 17 червня 2025 року, передбачає, що умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», тягне кримінальну відповідальність, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 750 до 2500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ч. 1 ст. 366-2 КК) та понад 2500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ч. 2 ст. 366-2 КК) [1]. Декларування завідомо недостовірних відомостей на суму до 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб є адміністративним правопорушенням (ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі – КУпАП) [2].

З диспозиції ч. 1 ст. 366-2 КК слідує, що кримінальна відповідальність за декларування недостовірних відомостей настає лише у випадку, якщо суб'єкт декларування вказав недостовірні відомості на конкретну суму. Звідси слідує, що відображення суб'єктом завідомо недостовірних відомостей, що не мають вартісних показників (відомості немайнового характеру), не може слугувати підставою притягнення такої особи до кримінальної відповідальності (наприклад, декларант не вказав, що він є членом певної громадської організації).

Отже, умовно усі відомості, які вказуються у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можна поділити на 1) ті, що мають майновий характер і 2) ті, що не мають майнового характеру.

Серед відомостей, що мають майновий характер, передусім, об'єкти нерухомості. Відповідно до п.п. а) п. 2 ч. 1 ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-V від 14 жовтня 2014 року

(далі – Закон) у декларації зазначається об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право. Такі відомості включають: а) дані щодо виду, характеристики майна, місцезнаходження, дату набуття майна у власність, оренду або інше право користування, вартість майна на дату набуття його у власність, володіння або користування [3].

Привертає увагу доповнення Закону п.2 ч.1 ст. 46 абз. 5 Законом України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» № 3384-IX від 20 вересня 2023 року. Відповідно до даного положення «Не підлягає декларуванню об'єкт нерухомості, який перебуває у народного депутата України в оренді або на іншому праві користування і витрати на оренду (винайм) якого компенсуються народному депутату України відповідно до статті 35 Закону України «Про статус народного депутата України», за умови що площа такого об'єкта не перевищує 75 квадратних метрів» [4]. За дивним збігом у ЄДРСР є кілька вироків щодо народних депутатів, які «забували» відобразити в декларації право користування квартирою, за оренду якої вони отримували від держави компенсацію (див., зокрема, вирокі ВАКС від 30.03.2023 у справі № 991/185/23, від 16.03.2023 у справі № 991/174/23, від 16.03.2023 у справі № 991/6699/22) [5; 6; 7].

Щодо об'єктів незавершеного будівництва, то відповідно до п. 2-1 ч. 1 ст. 46 Закону такі відомості включають: а) інформацію про місцезнаходження об'єкта; б) інформацію про власника або користувача земельної ділянки, на якій здійснюється будівництво об'єкта; в) якщо об'єкт перебуває у спільній власності - про всіх його співвласників зазначаються відомості, передбачені пунктом 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [3]. Отже, відомостей про вартість об'єкта незавершеного будівництва Закон зазначати у декларації не вимагає.

Очевидно, що об'єкт незавершеного будівництва має майновий характер (він має майнову цінність), але оскільки Закон не передбачає вимогу декларувати його вартість (в декларації відсутнє відповідне «поле»), відомості майнового характеру, що відображаються у декларації, у свою чергу, можна систематизувати, виокремивши ті, щодо яких вимагається вказувати їх вартість і ті, щодо яких Закон такої вимоги не передбачає.

З огляду на зазначене виникає питання як корелюється відсутність обов'язку вказувати в декларації вартість об'єкта декларування (наприклад, об'єкта незавершеного будівництва) з потенційною можливістю притягнення особи до кримінальної відповідальності за внесення в декларацію завідомо недостовірних відомостей на конкретну суму? Іншими словами, якщо дещо спрощено: чи можна карати за завідомо недостовірні відомості у декларації на певну суму, якщо така сума (вартість) у декларації не вказується? Відповіді на дане питання чинне законодавство не містить. І, як видається, воно не є таким очевидним, як може здатися на перший погляд.

Згідно з абз. 2,3 ч. 5 ст. 46 Закону «Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, передбачених частиною першою цієї статті, зазначається у грошовій одиниці України на момент їх набуття у власність або останньої грошової оцінки. Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у володінні чи користуванні суб'єкта декларування, зазначається у випадку, якщо вона відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину» [3].

Згідно з п.4 розділу III «Загальні правила заповнення декларації» Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого наказом НАЗК № 252/23 від 08.11.2023 (далі – Порядок), за наявності документів, які підтверджують набуття суб'єктом декларування та/або членами його сім'ї права на об'єкт декларування, а також документів, які містять відомості про дату набуття права на нього, його кількість, характеристики, вартість та інші відомості, передбачені Законом, у декларації зазначаються відомості на підставі цих документів [8].

Відповідно до абз. 1 п. 10 розділу III Порядку інформація про вартість об'єкта декларування зазначається на дату набуття суб'єктом декларування та/або членами його сім'ї права на цей об'єкт декларування або відповідно до останньої грошової оцінки майна [8].

Більш детальні роз'яснення щодо заповнення декларації містяться у Роз'ясненнях НАЗК щодо фінансової доброчесності (станом на 28.01.2025, далі – Роз'яснення) [9]. Однак важливо застерегти, що ці роз'яснення мають рекомендаційний характер і не містять нових правових норм.

У п. 61 Роз'яснень надаються рекомендації щодо ієрархії вартостей. Так, тут зазначено, що у разі наявності в особи різних відомостей про вартість об'єкта декларування в одному чи різних документах їх пріоритетність визначається в такому порядку: 1) вартість за грошовою оцінкою,

зазначена у документах про оцінку майна чи правовстановлюючих документах; 2) вартість згідно з правовстановлюючими документами (договори, свідоцтва тощо). Якщо у правовстановлюючому документі зазначено відомості про ціну і вартість об'єкта за грошовою оцінкою, для цілей декларування вказується вартість об'єкта за його грошовою оцінкою; 3) вартість (наприклад, інвентаризаційна, балансова тощо) згідно з документами технічного характеру (наприклад, у технічному паспорті) [9].

Звідси виникає питання, чи можна притягнути суб'єкта декларування до відповідальності (адміністративної чи кримінальної), якщо він вказав вартість з порушенням наведеної вище ієрархії. Вважаємо, що відповідь має бути негативна, виходячи з такого: 1) Закон не конкретизує який саме вид вартості має зазначатись, а тому зазначення іншого виду вартості (наприклад, балансової замість ринкової) не є порушенням; 2) Роз'яснення НАЗК не містять нових правових норм, а мають лише рекомендаційний характер; 3) усі сумніви мають тлумачитися на користь особи.

На практиці виникла ще більша плутанина після прийняття постанови КАС ВС у справі № 640/11909/19 від 21 жовтня 2021 року, де ВС розмежував ціну і вартість, відмітивши таке: «При цьому необхідно зазначити, що ціна (ціна договору) та вартість майна зазначена в договорі не завжди можуть співпадати (бути більшою або меншою). Ці поняття принципово відрізняються одне від одного. Ціна – це фактична сума грошей, яка надається за те чи інше майно. Тобто ціна відображає не цінність даного майна як такого, а лише каже про те, що продавець та покупець домовились, що перехід майна до нового власника у даному конкретному випадку пройде за визначену суму грошей. Вартість – це розрахункова величина, що визначає суму грошей, за яку може бути проданий той чи інший товар, зокрема й нерухомість.

Існує більше десятка різноманітних видів вартості, які детально описані у Національних та Міжнародних стандартах оцінки (інвестиційна, ліквідаційна, ринкова, балансова, інвентаризаційна, страхова, орендна, позикова й ін.). Однак у абсолютній більшості випадків під словом «вартість» розуміють так звану «ринкову вартість». Точне визначення ринкової вартості наведено у тих же Національних стандартах, та його зміст полягає в тому, що такою вартістю називаються максимальну суму грошей, які готовий заплатити покупець, та мінімальна сума, за яку продавець готовий продати нерухомість, якщо вони обидва діють із знанням справи, без примусу та нікуди не поспішають.

Разом із цим законодавство про запобігання корупції в переважній більшості оперує поняттям оціночна вартість, хоча чіткого визначення цьому поняттю у профільному Законі не надає [10]».

Нагадаємо, у даній справі Надзвичайний і Повноважний Посол Посольства України в Ісламській Республіці Іран вказав вартість квартир відповідно до договорів купівлі-продажу, що була суттєво більшою за їх інвентаризаційну вартість. КАС ВС у даній справі зробив наведені вище висновки і направив її на новий розгляд до Шостого апеляційного адміністративного суду. Останній у своїй постанові від 01 грудня 2021 року зазначив: «І хоча, як було встановлено раніше, зазначені Позивачем у деклараціях за 2015 та 2016 роки відомості щодо вартості об'єктів нерухомого майна відповідали ціні їх придбання та не були нижчими від оціночної вартості, достовірними відомостями про вартість такого майна вважаються дані останньої оцінки, а саме – відомості висновку про вартість майна щодо квартири АДРЕСА_4, та відомості балансової вартості щодо квартири АДРЕСА_5» [11]. Таким чином, суд констатував, що посол зазначив завідомо недостовірні відомості щодо вартості квартир.

Отже, зазначення ціни об'єкта декларування відповідно до договору (наприклад, купівлі-продажу) не виключає імовірності притягнення особи до відповідальності за внесення завідомо недостовірних відомостей. Хоча, на наше переконання, це питання є дискусійним. Як підтверджує судовою «історія» даної справи, навіть суди (судді), не мали єдиної точки зору на цей предмет (суд першої інстанції позов посла задовольнив, апеляційна інстанція це рішення скасувала, а ВС передав справу на повторний розгляд до апеляції), а тому вимагати від особи таке глибоке розуміння тонкощів бланкетного законодавства, а тим більше притягати її до адміністративної чи кримінальної відповідальності за це нерозуміння, очевидно, неправильно. В цій частині вести мову про правову визначеність навряд чи доводиться.

Практика змушує ставити ще одне питання щодо ієрархії вартостей відповідно п. 61 Роз'яснень – чи можна притягнути суб'єкта декларування до відповідальності, виходячи з оціночної (ринкової) вартості об'єкта декларування, який він не задекларував, якщо грошова оцінка об'єкта не проводилася, а у наявних у суб'єкта декларування документах на відповідний об'єкт (наприклад, у техпаспорті) вказана лише балансова чи інвентаризаційна вартість.

Відповідаючи на дане питання, варто пригадати п.4 розділу III Порядку, згідно з яким за наявності документів, які підтверджують набуття суб'єктом декларування та/або членами його сім'ї права на об'єкт декларування, а також документів, які містять відомості про дату набуття права на нього, його кількість, характеристики, вартість та інші відомості, передбачені Законом, у декла-

рації зазначаються відомості на підставі цих документів. Проведення оцінки об'єкта декларування з метою заповнення декларації не вимагається (абз. 7 п. 10 розділу III Порядку). З наведеного випливає, що якщо у суб'єкта декларування, наприклад у технічному паспорті, вказана балансова вартість, яка була або могла бути останньому відома, то за відсутності інших (вищих за ієрархією) вартостей, саме така вартість має зазначатись у декларації. При цьому ставити йому у вину «нову» вартість, встановлену під час досудового розслідування у зв'язку з призначенням відповідної експертизи чи проведенням оцінки відповідного об'єкта декларування, неприйнятно. Однак, як показує особиста практика як захисника, НАЗК і органи досудового розслідування не завжди сприймають таку позицію.

Наступне важливе практичне питання – визначення вартості об'єкта декларування, якщо суб'єкту декларування чи членам його родини належить лише частка у власності такого об'єкта (наприклад, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ і тощо). Ані Закон, ані Порядок відповіді на поставлене питання не дають. Роз'яснення НАЗК з цього приводу в частині спільної часткової власності змінювалися. Так, згідно з останнім Роз'ясненням (станом на 28.01.2025) якщо майно перебуває у спільній власності за загальним правилом зазначається загальна вартість об'єкта станом на останню дату набуття права суб'єктом декларування або членом його сім'ї. Якщо об'єкт перебуває у спільній частковій власності суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї, зазначається вартість всього об'єкта станом на найпізнішу дату набуття права на одну з часток [9]. Натомість у Роз'ясненнях НАЗК від 03.02.2021 року зазначалося: *«Якщо об'єкт перебуває у спільній сумісній (тобто без поділу на частки) власності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, то зазначається вартість всього об'єкта декларування. Якщо об'єкт перебуває у спільній частковій власності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, зазначається сумарна вартість відповідних часток у власності на об'єкт, який належить суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї, якщо останній надав таку інформацію або якщо вона відома суб'єкту декларування»* [12]. Ще раз наголошую, що роз'яснення НАЗК не є нормативно-правовим актом і носять виключно рекомендаційний характер.

Здоровий глузд і логіка підказують, що в контексті кримінальної відповідальності (яка є найбільш суворим видом відповідальності) ставити у вину загальну вартість об'єкта декларування, якщо суб'єкту декларування належить лише частка такого об'єкта, неправильно. Якщо припустити, що суб'єкту декларування належить $\frac{1}{100}$ частка об'єкта нерухомості, загальна вартість якого сягає, наприклад, 2,5 млн. грн., то за цю $\frac{1}{100}$ (якщо він не відобразив її у декларації) він має піддаватися кримінальній відповідальності? Очевидно, що такий підхід не відповідає ані букві, ані духу кримінального закону. На моє переконання, слід відрізнити вартість об'єкта декларування, що має зазначатись у декларації згідно із роз'ясненнями НАЗК, та вартість об'єкта декларування, що становить/може становити «змістовне наповнення» предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК. На наш погляд, ці категорії можуть не збігатися.

Більше того, у ситуації правової невизначеності відповідно до конституційного принципу усі сумніви мають тлумачитися на користь особи. А в даному випадку існує правова невизначеність, адже Закон чіткої відповіді на поставлене вище питання не дає. Натомість роз'яснення НАЗК за правовою природою не є нормативно-правовим актом і не може замінювати його.

Висновки. На підставі викладеного вище, можна зробити такі висновки.

Кримінальна відповідальність за декларування недостовірних відомостей настає лише у випадку, якщо суб'єкт декларування вказав недостовірні відомості на конкретну суму, а тому визначення цієї суми (вартості об'єкта декларування) має дуже важливе значення для належного здійснення кримінального судочинства.

Умовно усі відомості, які вказуються у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можна поділити на 1) ті, що мають майновий характер і 2) ті, що не мають майнового характеру. У свою чергу, відомості, що мають майновий характер можна систематизувати, виокремивши 1) ті, щодо яких Закон вимагає вказувати їх вартість і 2) ті, щодо яких Закон такої вимоги не передбачає.

При визначенні вартості об'єкта декларування слід дотримуватися таких «принципів»: 1) така вартість має бути відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою суб'єкту декларування; 2) за наявності документів, які містять відомості про вартість об'єкта декларування у декларації зазначаються відомості на підставі цих документів. Вирішувати питання про притягнення до кримінальної відповідальності можна лише виходячи з вартості об'єкта декларування, визначеної з урахуванням зазначених «принципів». Вимагати від суб'єкта декларування вказувати іншу, наприклад ринкову вартість замість вказаної у технічному паспорті інвентаризаційну вартість, неприпустимо.

Визначення вартості об'єкта декларування, якщо суб'єкту декларування чи членам його родини об'єкт декларування належить на праві спільної сумісної чи часткової власності ускладнюється

відсутністю чіткого нормативного регулювання. Вважаємо, що брати за основу загальну вартість такого об'єкта, якщо у власності суб'єкта декларування чи члена його сім'ї є лише частка такого об'єкта, не можна, адже це не відповідає загальним засадам і цілям кримінального судочинства. На наше переконання, вартість об'єкта декларування, що має зазначатись у декларації згідно із роз'ясненнями НАЗК, та вартість об'єкта декларування, що становить/може становити змістовне наповнення предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК, варто розрізняти. Ці категорії можуть не збігатися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07 грудня 1984 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
3. Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» № 3384-IX від 20 вересня 2023 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text>.
5. Вирок ВАКС від 30 березня 2023 у справі № 991/185/23 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109915446>.
6. Вирок ВАКС від 16 березня 2023 у справі № 991/174/23 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109666619>.
7. Вирок ВАКС від 16 березня 2023 у справі № 991/6699/22 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109607533>.
8. Наказ НАЗК «Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 08 листопада 2023 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1965-23#Text>.
9. Роз'яснення НАЗК щодо фінансової доброчесності. Застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку (станом на 28.01.2025)). URL: https://www.wunu.edu.ua/corruption/2025/rozyasneniya_NAZK.pdf.
10. Постанова КАС ВС від 21 жовтня 2021 року у справі № 640/11909/19 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100512472>.
11. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 01 грудня 2021 року у справі № 640/11909/19 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101532853>.
12. Роз'яснення НАЗК щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларацій та повідомлень про суттєві зміни в майновому стані) (станом на 03 лютого 2021 року). URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/Rozyasnennya-1-vid-03.02.2021-versiya-dlya-zavantazhennya.pdf>.